

• Наша історія архівним штрихом

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ ХЕРСОНЩИНИ У ЧАСІ І ПРОСТОРИ

Однією з важливіших с кладових реформування сучасної України є проведення адміністративно-територіальної реформи, так званої «децентралізації», яка повинна забезпечити сталий розвиток регіонів та країни в цілому. Розпочалася реформа і в нашому краї. У зв'язку з цим, вважаю, багатьом мешканцям Херсонщини було б цікаво дізнатися історію адміністративно-територіальних перетворень, які відбувалися на території, де ми живемо.

Землі Півдня України були приєднані до Російської імперії в результаті війн із Туреччиною. У 1774 році за Кючук-Кайнарджийським мирним договором землі правобережної України (між Дніпром та Бугом), а в 1783 році, за рескриптом Катерини II про приєднання Кримського ханства, лівобережжя Херсонщини стали частиною Російської імперії. Значна частина нових територій увійшла до складу Новоросійської губернії.

Для закріплення новоприсланих територій, надійного їх захисту, було видано 18 червня 1778 року указ про заснування фортеці Херсон. У вересні 1778 року на місці укріплення Олександр-Шанець, збудованого запорожцями ще у 1737 році, розпочинається будівництво міста.

Після неодноразових адміністративно-територіальних перетворень указом імператора Олександра I від 8 жовтня 1802 року Новоросійська губернія була поділена на Миколаївську, Катеринославську та Таврійську губернії. В основі реформи була ідея раціонального управління вказаними територіями. Але реальне виконання указу щодо розташування установ губернського правління в м. Миколаєві зіштовхнулося з великими труднощами. Недавно засноване місто не мало достатньо приміщень, більшу частину яких займали підрозділи Чорноморського адміралтейства, яке з 90-х років XVIII ст. почали переводити з Херсона до Миколаєва. З метою вирішення проблеми Олександр I указом від 15 травня 1803 року наказав перевести губернські установи до м. Херсона, а губернію перейменувати у Херсонську. Кордони губернії, яка проіснувала до 1920 року, майже не змінювались. Загальна площа губернії приблизно складала 70 тис. кв. км, за розмірами Херсонщина зайняла 16-те місце серед 50 губерній Європейської частини Росії і переважала тогочасні території деяких країн Європи, таких як Греція,

Швейцарія, Данія.

Херсонська губернія внесла величезний внесок у розвиток півдня України, його господарське освоєння. На її теренах було засновано велику кількість міст, містечок, посадів та інших населених пунктів. Губернія поступово стала однією з найуспішніших адміністративних утворень в розвитку міжнародних торговельних зв'язків в імперії, експорту різноманітної продукції, не тільки своєї власної, але й значної частини суміжних територій. Поступово формується, розповсюджується назва «Херсонщина», «Херсонські степи» на все правобережжя півдня України.

Значні зміни в адміністративно-територіальному поділі Херсонщини відбулись після 1917 року. Масштабні адміністративно-територіальні зміни намагалась провести Українська Центральна Рада, яка у законі про адміністративно-територіальний поділ УНР, ухваленому 6 березня 1918 року, передбачала поділити Україну на окремі землі. Херсонщина, у майже сучасних межах, входила до складу землі під назвою Нове Запоріжжя з центром у м. Херсоні. Але практично цей закон не був реалізований.

28 січня 1920 року Всеукраїнський ревком прийняв постанову про поділ Херсонської губернії на Херсонську з центром у місті Миколаєві та Одеську. За постановою президії ВУЦВК від 15 грудня 1920 року Херсонська губернія була перейменована в Миколаївську. Місто Херсон став повітовим містом.

18 лютого 1920 року було утворено Миколаївський повіт, до якого відійшла частина волостей Херсонського повіту. У складі Херсонського повіту залишилось 34 волості. У результаті укрупнення волостей у 1922 році з них було створено 18 волостей.

Відповідно до постанови ВУЦВК від 21 жовтня 1922 року «Про адміністративно-територіальний поділ УРСР» Одеська та Миколаївська губернії об'єдналися в Одеську губернію до складу якої увійшли Херсонський та Дніпровський повіти. За розпорядженням Одеського губвиконкому від 17 лютого 1923 року Дніпровський повіт було ліквідовано, а його територія стала складовою частиною Херсонського повіту.

У 1923 році було проведено першу єдину реформу адміністративно-територіального поділу УРСР. Було ліквідовано поділ на повіти і волості в губерніях. Одеська губернія розділялась на шість округів,

в тому числі Херсонський з центром у місті Херсоні. Округ складався з 12 районів, 167 сільрад і трьох заштатних міст: Каховки, Олешок та Берислава. В 1925 році було скасовано губернський поділ.

Нова адміністративно-територіальна реформа була проведена в 1930 році. Були ліквідовані округи та введена двоступенева система управління: район-центр. Херсонський округ був скасований, а Херсонський сільський район було передано у відання Херсонської міської ради.

У лютому 1932 року було прийнято постанову про створення в Україні п'яти областей: Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Одеської та Харківської. До складу Одеської області увійшли м. Херсон, як місто обласного підпорядкування та 8 районів Херсонщини: Бериславський, Великоолександрівський, Голопристанський, Калініндорфський, Каховський, Скадовський, Хорлівський і Цюрупинський. Інші райони Херсонщини увійшли до складу Дніпропетровської області.

У 1937 році була утворена Миколаївська область, до складу якої увійшли м. Херсон і 11 районів Херсонщини, а також передано Фріц-Геккертівський район із складу Дніпропетровської області.

Під час нацистської окупації Херсонщина була включена до Райхскомісаріату «Україна» і поділена між генеральними округами «Миколаїв», «Таврія», «Дніпропетровськ».

Після визволення території Херсонщини від гітлерівців Указом Президії Верховної Ради СРСР від 30 березня 1944 року була створена Херсонська область з частин територій Миколаївської та Запорізької областей. До складу Херсонської області увійшло 19 районів. Херсон став обласним центром. У 1946 році було створено ще три райони.

Протягом 1957-1965 років кількість районів неодноразово змінювалася. 4 січня 1965 року Президія Верховної Ради УРСР постановила внести зміни в адміністративне районування і затвердила 394 райони республіки, в тому числі по Херсонській області створено 15: Бериславський, Білозерський, Великопетиський, Великоолександрівський, Генічеський, Голопристанський, Горностаївський, Іванівський, Каховський, Нижньосірогозький, Нововоронцовський, Новотроїцький, Скадовський, Цюрупинський, Чаплинський.

У грудні 1966 року створені ще три райони: Верхньорогачицький, Високопільський, Каланчацький райони.

Станом на 1 серпня 2015 року до Херсонської області входять: Херсон – обласний центр, Каховка, Нова Каховка, Гола Пристань – міста обласного значення; Берислав, Генічеськ, Скадовськ, Таврійськ, і Цюрупинськ – міста районного значення і 18 районів.